

Grafisk tilrettelægning: Cathrine Lucie tlf. 2636 0256

To stenalderdysser ved Hvedstrup

forløbet i bronzealderen. De viste de vejfarende, at der her boede magtfulde folk.

49. Hvedshøj

Hvedshøj er en stor gravhøj (35x45 m i diameter og 6 m høj) opført i ældre bronzealder. Højen er, som skik var i bronzealderen, opført af græstørv. Det har krævet tørv fra et stort areal svarende til omkring 10 fodboldbaner. Højen er udgravet i 1862, og i højens top blev der fundet spor af begravelser fra yngre bronzealder. De ældste grave nederst i højen har været jordfæstegrave, mens de yngste grave i højens øverste del var brandgrave. I gravene fandt man otte offergaver bl.a. et smukt bronzealdersværd, hvis greb var omviklet med guldtråd. Fra højens top har man en fin udsigt til alle sider over slettelandet, og mod sydvest ses Roskilde Domkirke.

50. To stenalderdysser ved Hvedstrup

De to dysser er opført i den første periode af bondestenalderen og er en del af de anlæg, som udgjorde de første bønders religion og forfædre kult. Her er tale om en større langdysse og en mindre lang- eller runddysse. Højanlæggene repræsenterer en meget stor fælles byggeindsats, som indikerer et stærkt fællesskab og behov for sådanne bygværker. Dysserne er meget velbevarede, hvilket

ikke er normalt for dysseanlæg i det dyrkede land. På dyssekammerets overflader på den største høj kan man ane et skåltegn formentlig fra bronzealderen. Højene ligger ved Oldtidsvejens forløb i bondestenalderen.

51. Hove langdysse og Buehøj

I Herringløse er oldtidsstrøget gået mod nordøst over Hove Å. Her er i december 2017 retableret en bro, så man kan gå ad en sti, der følger oldtidsstrøget, til Hove.

Hove langdysse eller langhøj er omkring 90 m lang og er hermed en af Sjællands længste højanlæg. Der er kun fundet et dyssekammer i højens østlige ende. Af højens mange randsten er kun 32 bevarede. Gennem tiden har bønder og stenhuggere således hentet byggematerialer fra højen. Under højen på den oprindelige overflade kan man forvente at finde spor fra det tidspunkt, hvor langhøjen blev opført i tidlig bondestenalder. Det kan være spor af huse, dyrkningsspor og måske rester af gravanlæg fra før højen blev opført. På den måde er mange af vore højanlæg skatkamre med skjulte oplysninger om vores fortid. Står man på højen, synes den at have retning mod Kong Svends Høj.

På den anden side af vejen Nonnemosen i en privat have lidt før langdysserne ligger en bronzealderhøj med navnet Buehøj.

Infopælens skilt

Kort er udarbejdet af Troels Brandt.
Fotografier: Niels Bødker Thomsen og Troels Brandt

Forsidebillede:
Stenalderdysserne ved Hvedstrup.

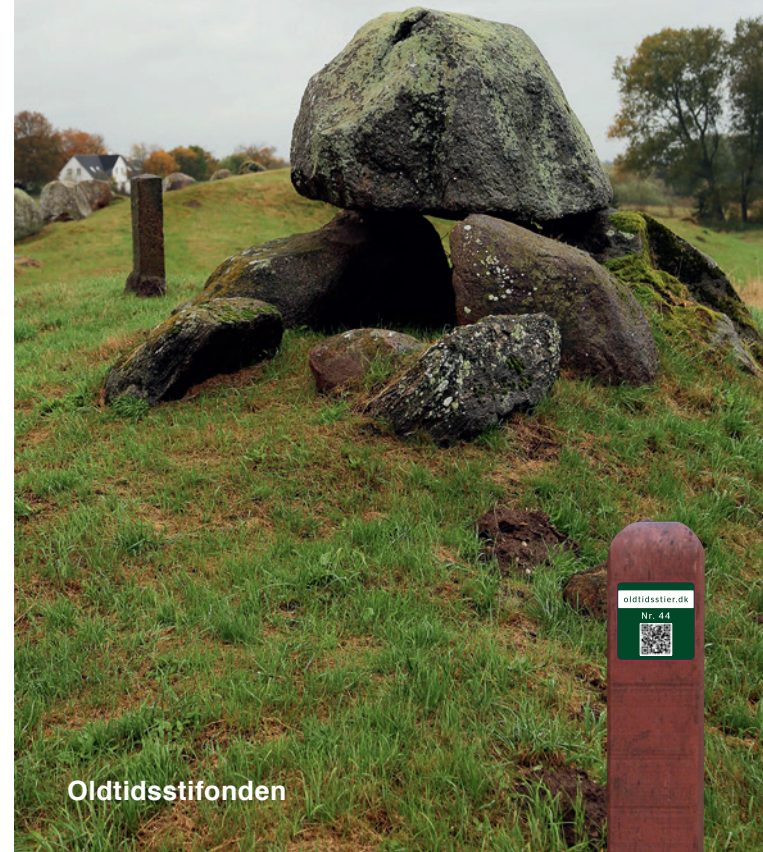
1. udgave 2018. Folderen er udarbejdet af **Fonden til fremme af oldtidssti i Nordøstsjælland**
www.oldtidsstier.dk

Hvedshøj

Oldtidsvejen

gennem Slettelandet mellem Roskilde og Værløse

Oldtidsstifonden

Tidstavle for Vandskelsvejen gennem Slettelandet fra Roskilde til Værløse

- fra jægerstenalder til i dag

Periode	Historie langs Vandskelsvejen gennem Slettelandet
Jægerstenalder 13000-4000 f. Kr.	Jægere på sommerbesøg. Fund langs Værebros Å. Information om fund ved Panoptikon .
Bondestenalder 4000-1700 f. Kr. • 4000 • 3500	De første bønder på egnen. De første vejstrøg opstår. Vadestedet Gammelvad . Dysser opføres ved vejstrøgene. Dysserne ved Hvedstrup og langdyssen ved Hove. Information om fund ved Panoptikon .
Bronzealder 1700-500 f. Kr. • 1400 • 1200	Bebyggelse langs Vandskelsvejen. Gershøj og Jungshøj, Kong Svends Høj, Gyngehøj, De tre høje på linje og Hvedshøj. Fund af huse ved Kong Svends Høj. Skåltegn på Hvedstrup langdyssens overligger. Information om fund ved Panoptikon .
Jernalder og vikingetid 500 f. Kr.-1050 e. Kr. • 200-400 • 1000	Bebyggelse langs Vandskelsvejen. Vejstrøgene er i brug. Fund af huse ved Kong Svends Høj. Information om fund ved Panoptikon .
Middelalder 1050-1536 e. Kr.	Landsbyer langs Vandskelsvejen. Landsbyen Bringe. Smørum Kirke, Måløv Kirke og Ledøje Kirke. Smørholm Voldsted, voldsted med bebyggelse ved Edelslave.
Nyere tid 1536- i dag	Edelslave gods. Flyvestationen. Nye hovedveje og jernbane i området. Oldtidsvejene integreres i det lokale vejnet.

Kong Svends Høj

Velkommen til Oldtidsvejen gennem Slettelandet

Oldtidsvejen gennem Slettelandet, der ligger mellem Roskilde og Værløse, er en del af Vandskelsvejen fra Lejre/Roskilde-området til Nordkysten og Helsingør, se næste afsnit.

Langs vejen fra Hvedshøj, 10 km nordøst for Roskilde, til startbanen på den tidligere Flyvestation Værløse er placeret 12 nummererede informationspæle, som markerer fortidsminder og kulturhistoriske steder af særlig interesse (se kort). En del af seværdighederne er også beskrevet på kommunale skilte, men denne tur tager sigte på at opleve seværdighedernes sammenhæng med Oldtidsvejen. Hvis du vil vide mere om, hvad du ser, når du står ved en pæl, kan du læse QR koden på pælens skilt eller gå ind på hjemmesiden www.oldtidsstier.dk.

Oldtidsvejen følger eksisterende veje/stier og er markeret med rødt på kortet. Der, hvor ruten er egnet til biler, er den fuldt optrukket, og der, hvor den fortrinsvis er egnet til cykler, er den stiple. Det oprindelige oldtidsstrøg er markeret med lyserød skygge.

Fra Flyvestationen mod sydvest over vadestedet Gammelvad går vejen langs en række spektakulære **bronzealderhøje** til Hvedshøj. Syd for Hvedshøj ophører de markante oldtidsminder. For at komme til Roskilde kan det anbefales at følge Hvedstrupvej og Slæggerupvej mod sydvest, som munder ud i Dansk Vandrelaugs Nordsjællandsrute. I Hvedstrup kan man køre tilbage ad en mere vestlig vej, som følger en række **stenalderdysser**. Turen fra Gammelvad til Hvedshøj og tilbage igen er 28 km.

Vandskelsvejen fra Lejre/Roskilde til Nordkysten

Da vore forfædre i bondestenalderen fra år 4000 f.Kr. bosatte sig for at dyrke jorden, blev der behov for at færdes i faste ruter mellem bopladserne. I oldtiden fulgte vejstrøgene som hovedregel vand-skellene, fordi transport var lettest dér, hvor terrænet var tørrest.

Vigtige vejstrøg fra Nordkysten og Helsingør samledes ved Hesselrød og gik langs hovedvandskellet over Tokkekøb Hegn, vest om Farum Sø, Værløse Flyvestation og Smørum til Hvedshøj, hvor den delte sig mod Stevns og Lejre.

Vandskellet har bugtet sig så meget, at vejsporene, som kaldes Vandskelsvejen, skød genvej over vadesteder ved vestenden af Farum Sø, Gammelvad ved Måløv og Hove Å. Vadesteder og vådområder fastlåste vejsporene gennem tiderne. Dog var der ved Hove Å to vadesteder og dermed to næsten parallelle vejstrøg i sten- og bronzealder.

Stenalderdysser og bronzealderhøje

Langs Vandskelsvejen byggede vore forfædre storstensgrave og gravhøje til slægtens døde og for at markere territorium og magt. Da Vandskelsvejen har et næsten lineært forløb, ligger mange bopladser og gravhøje også på linje.

For mere end 5000 år siden byggede de første bønder inden for en periode på kun ca. 300 år tusindvis af storstensgrave i landet! Langdysser med små rektangulære gravkamre er ældst – efterfulgt af dysser med større gravkamre og jættestuer. I gravkamrene finder man typisk skeletrester, lerkar og slebne flintredskaber. Oprindeligt har dyssernes gravkamre været dækket af jord, og randstenene har stået tæt omkring højen, men mange af stenene er gennem tiden fjernet og hugget til byggematerialer. I bronzealderen kom de mere kuplede høje til.

Bønderne kom fra Roskilde Fjord og slog sig ned, hvor de fandt gode livsbetingelser, fx god jord at dyrke. I løbet af bondestenalderen og bronzealderen ryddede man størstedelen af skoven, og de mange storstensgrave og bronzealderhøje var synlige langs hele oldtidsvejen.

12 historier langs oldtidsvejene gennem Slettelandet

40. Bringe landsby og Flyvestationen

Mange fund og nu forsvundne gravhøje viser, at der har boet mennesker i Bringeområdet gennem hele oldtiden fra bondestenalderen til vikingetiden. Ved arkæologiske udgravninger gennemført i 2016 fandt man spor af huse fra Bondestenalderen og fra den sidste del af Jernalderen. Bringenavnet med endelsen "inge" kan stamme fra denne tid. Man mener, at navnet kan tolkes som "bebyggelsen ved de brede enge", hvor Vandskelsvejen forløb over det dengang sumpede område, hvor Flyvestationen ligger. Omtale af Bringe i Middelalderen viser, at Bringe bestod af 6 gårde. I forbindelse med tyskernes besættelse af Flyvestationen i 1940 nedlagde de Bringe som landsby.

Flyvestationen blev grundlagt som militærlejr i 1910 og udvidet med flyveplads i 1936. Efter Besættelsen i 1940 udbyggedes flyvestationen, blandt andet med startbaner for jetfly i 1953. Flyvestationen blev nedlagt i 2004 og størstedelen ejes i dag af Naturstyrelsen.

41. Gammelvad

Vandskelsvejen krydsede Værebros Å ved Gammelvad. Her var åen i oldtiden passabel – antageligt med et vadested lidt vest for den nuværende bro. Her var der fast bund og lavt vand. Gammelvad er et gammelt vadested, der blev anvendt allerede fra for 6000 år siden, da de første bønder i stenalderen kom til Værløseområdet. Ad denne passage kom der gennem alle tider nyheder, ny teknologi samt nye tanker og tro fra syd. Sidst i 1700-tallet blev der over åen bygget en stenkestebro, som siden er blevet ombygget i forbindelse med den øgede trafik til Flyvestationens område.

42. Bronzealderhøje ved Gammelvad, Jungshøj og Gershøj

På højdedraget umiddelbart syd for Gammelvad ligger der en gruppe på fem bronzealderhøje, der markerer vadestedet og oldtidsvejen. Nærmest ved Gammelvad ligger Jungshøj og Gershøj med Jungshøj til venstre for Jungshøjvej, når man ser mod Gammelvad.

Højene ligger i det åbne dyrkede land og er genopbyggede efter at være nedpløjet. Fra især Jungshøj er der en imponerende udsigt mod nord og vest.

43. Måløv Kirke

Fra selve ruten kan man lave en afstikker på 400 meter mod øst ad Måløv Hovedgade og Kratvej til Måløv Kirke, som ligger på en lille høj ved det gamle vadested over åen. Her passerede i oldtiden et vejstrøg fra Vandskelsvejen til bygden ved Dyrehaven. Senere blev den reduceret til lokal vej og bispens vej til Hjortholm. Kirken er normalt åben for besøgende.

Det er sandsynligvis Hviderne, som har bygget kirken i begyndelsen af 1100-tallet af kampe-, kalk- og frådsten. Hviderne fik på

det tidspunkt et af deres hovedsæder i det nærliggende Knardrup. Kirken blev forsynet med kalkmalerier af Jørundemesteren omkring 1150 – typiske ved deres guldstik og blå lapisfarve. Mest kendt er nok Jomfru Maria med barnet. Tårn og våbenhus er fra 1500, døbefonden fra tidlig middelalder og alteret fra 1939.

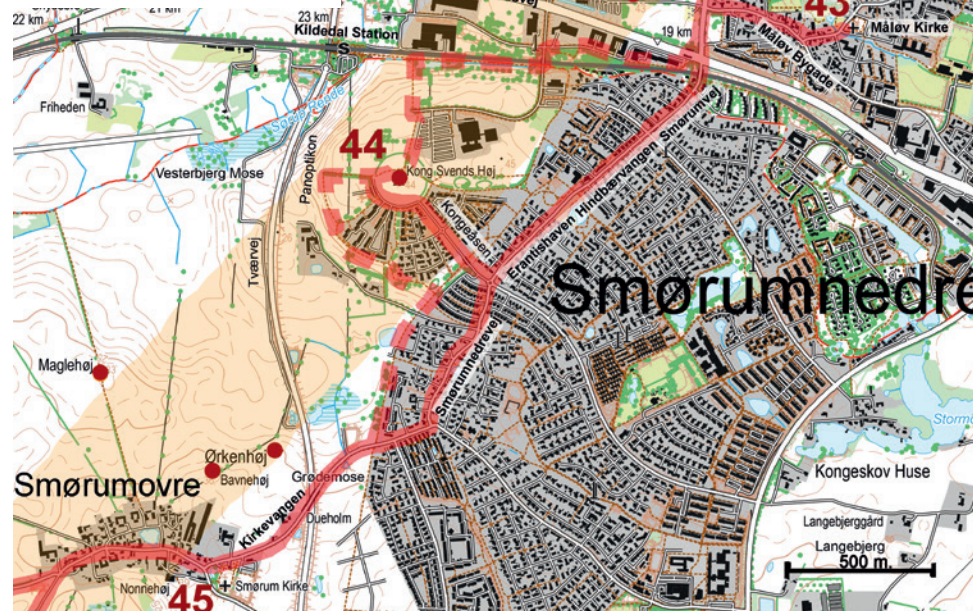
44. Kong Svends Høj og Panoptikon

Bilvejen til højen findes ved at følge vejen Kongeåsen, der går mod vest fra rundkørslen på Smørumnedrevej.

Kong Svends Høj er en gravhøj fra den ældste del af bronzealderen. Højens diameter er 36 m, og højden er 5 m. Højen er opbygget af tusindvis af græstørv. I centralgraven i højens bund er der begravet en fornem person i en egekiste anbragt på et stenleje. På det store flade og højtliggende område omkring højen er der ved arkæologiske udgravninger fundet gravanlæg og spor af

Maria med barnet, Måløv Kirke

omfattende bebyggelser fra bondestenalderen, bronzealderen, jernalderen og til sen vikingetid. Der henvises her til informations-tavlen ved højen.

Panoptikon er et ubemandet formidlingscenter, der ligger omkring 300 m vest for højen. Følg den asfalterede sti, der udgår fra vejen bag højen. Panoptikon har til formål som et udsigtspunkt over Værebros Ådal at formidle livet i og omkring ådalen gennem hele oldtiden fra jægerstenalderen til vikingetiden. Her er vist og omtalt de vigtigste steder og fund, blandt andet de fantastiske bronzealderhelme fra Viksø (senere Veksø).

Panoptikon

45. Smørum Kirke

Den ældste del af kirken er bygget i romansk stil omkring 1170. Bygherre er sandsynligvis Hvideslægten, som havde sin storhedstid i denne periode. Gennem tiden er der foretaget adskillige forandringer og tilbygninger bl.a. tårnet i gotisk stil fra 1396. I dag er kirken præget af restaureringen i 1890'erne af arkitekt Herholdt.

Smørum Kirke har mange og usædvanlige kalkmalerier. De er fra 1500-1520 og viser scener fra Kristi lidelseshistorie og fra dagliglivet, herunder humoristiske og grove løjer (drolerier) fra katolicismens sidste tid. Over alteret sidder Kristus omgivet af sine disciple ved nadvermåltidet og lige overfor i korhvælvingen ses bl.a. en mand, som lader sit vand i en mælkespand.

Kalkmaleri i koret

46. Smørholm Voldsted/Edelgave

Jon Jonsen Littles datter Cecilie testamenterede i 1307 sin gård i Smørhem (senere Smørum) til Esum Kloster. Det kan være voldstedet Smørholm ved Slotsskoven, som siden opdelttes til to gårde under navnet Rumpe. De blev ødelagt af svenskerne 1658-60 og i stedet opførtes en godsbygning under navnet Edelgave på den modsatte side af vejen. Den nuværende hovedbygning blev opført efter en brand i 1782. Der er ikke adgang til godset, men man kan gå ad markvejen forbi voldstedet, som var en befæstet gård bestående af en borgbanke og en ladegårdsbanke omgivet af lave voldgrave (godt infokilt findes ved voldstedet).

47. Gyngenhøj

Gyngenhøj er en af Oldtidsvejens bronzealderhøje, som i 1700-tallet fik sneglegang, da den blev en del af Edelgaves park.

Ledoje Kirke, som ligger et par kilometer øst for Gyngenhøj (kør ad Nybøllevvej), er en særdeles spændende kirke i to etager.

48. Tre bronzealderhøje på linje

Fra Birkelundsvej mellem Hvedstrup og Katrinebjerg ser man mod nord under højspændingsledningerne tre store bronzealderhøje ligge på linje. Højene blev opført ved Oldtidsvejen og markerer vej-

Kortene er Geodatastyrelsens DTK25, modificeret.

Signaturforklaring

— Bil- og cykelvej
- - - Cykelsti

• • • • • Gangsti
Oldtidsvejstrøg

• Gravhøj
40, 41, ...51 Informationspæle